

Kulturværdiudvalgets Beretning for 1994

Indholdsfortegnelse

- [Resumé:](#)
- [Udvalgets arbejde i beretningsåret](#)
- [Forhåndsgennemgangen](#)
- [Individuelle ansøgninger](#)
- [EU forordningen om udførsel af kulturgenstande](#)
- [Erhvervelser](#)
- [Kalejdoskop fra Professor Smiths Etablissement, København, 1824.](#)
- [Søren Kierkegaards eksemplar af Det Nye Testamente på græsk.](#)
- [To kolossalspejle af J.C. Lillie](#)
- [Det Juel'ske skrin](#)
- [Regnskab for 1994](#)

Resumé:

Kulturværdiudvalget har i 1994 afholdt 4 møder.

Udvalget har forhåndsgennemgået 58 kataloger omfattende 73.000 katalognumre over antikviteter, malerier, bøger, breve, manuskripter m.m. og 176 individuelle ansøgninger. Udvalget har endelig behandlet 44 ansøgninger om tilladelse til udførelse iflg. EU-forordningen nr. 3911 af 9. december 1992. Udvalget har i 1994 erhvervet 6 kulturgenstande.

[Til toppen](#)

Udvalgets arbejde i beretningsåret

Forhåndsgennemgangen

En betydelig del af udvalgets arbejde har som tidligere været forhåndsgennemgangen af auktionskataloger. Der er truffet aftale med 6 auktionshuse om forhåndsgennemgang, en procedure der i praksis tillige udføres for enkelte andre auktionshuse og bogantikvariater uden formel aftale. Arbejdet foretages af udvalgets medlemmer og deres institutioner samt de tilknyttede netværksinstitutioner: Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot, Kunstakademiets Bibliotek, Kunstindustrimuseet, Musikhistorisk Museum, Rosenborgsamlingen og Tøjhusmuseet. Fremgangsmåden i forbindelse med forhåndsgennemgangen er fastlagt i bekendtgørelsens § 9 og går ud på, at udvalget før auktionen foretager en foreløbig gennemgang af kataloget og eventuelt en besigtigelse af visse genstande. Udvalgets forbehold angiver de genstande og værker, der kræves forelagt udvalget, før tilladelse til udførsel kan gives. Hvis en ansøgning om udførselstilladelse afslås, skal Kulturværdiudvalget i medfør af lovens § 11 fremsætte et købstilbud, der svarer til hammerslagsprisen med tillæg af auktionsomkostninger og svarende til købers nettokøbspris. Forhåndsgennemgangen kan bevirke, at udvalget indstiller til Kulturministeren at træffe beslutning i henhold til lovens dispensationsbestemmelser, jfr. § 2, stk.4. Katalognumre, for hvilke der ikke tages forbehold, kan omvendt frit udføres efter auktionen. I forbindelse med

forhåndsgennemgangen har Kulturværdiudvalget taget forbehold overfor 14 genstande og kunstværker. Af disse blev 5 opretholdt, erhvervet og overdraget til varig placering i Danmark:

- 1 dansk vikingøkse ca. 1100 med næsten vifteformet bredbladet blad af ret tyndt materiale med udsmedet forstærkning langs æggen, lille skafthul med rester af flige nederst. Dansk jordfund.
- 1 dansk vikingesværd ca. 900 med bred hulslibning i næsten hele den velbevarede klinges længde, stor flad trekantet knap og ca. 8,5 cm lang bred parerstang afrundet i enderne. Totallængde vca. 95 cm. Jordfund fra omegnen af Nysted, Lolland.
- 2 kolossalspejle af J.C. Lillie
- Det Juel'ske skrin
- 1 kunstgenstand opnåede ikke minimumsprisen (kr. 100.000 kr.), 3 blev efterfølgende frigivet til udlandet, 5 blev solgt til danske købere.

[Til toppen](#)

Individuelle ansøgninger

Det fremgår af lovens § 11, at Kulturværdiudvalget skal fremsætte et tilbud om erhvervelse af genstanden til markedsprisen, såfremt en ansøgning om udførselstilladelse afslås.

Genstandens værdi fastsættes efter råd fra særligt sagkyndige. Som rådgivere for Udvalget er udpeget Foreningen af Auktionsledere i Danmark, Dansk Antikvitethandler Union, Den Danske Antikvarboghandlerforening og Kunst- og Antikvitethandlerringen. Udvalget har i 1994 modtaget 176 ansøgninger om individuelle udførselstilladelser og har i to tilfælde nægtet udførselstilladelse og erhvervet genstandene, som er overdraget danske samlinger:

- 1 Kalejdoskop
- 1 eksemplar af Det Nye Testamente på græsk, der har tilhørt Søren Kierkegaard

I et tilfælde er undersøgelserne omkring genstandens identifikation endnu ikke afsluttet.

[Til toppen](#)

EU forordningen om udførsel af kulturgenstande

Efter etableringen af det indre marked, hvor grænsekontrol som hovedregel bortfalder mellem EU-landene, er det dog besluttet, at de enkelte EU-landes nationale kulturbeskyttelsesregler fortsat er gældende. Etableringen af et indre marked har således intet ændret ved den danske kulturværdilov eller den praksis, der er gældende for loven. Det er fortsat denne lov, der regulerer, hvornår og under hvilke betingelser der kan nedlægges forbud mod udførsel fra Danmark af kulturgenstande til såvel EU-lande som lande udenfor EU. For at styrke de nationale beskyttelsesinteresser er der tillige skabt et fælles regelsæt, der skal hindre ulovlig udførsel af kulturgenstande ud over EUs fælles toldgrænser, der i henhold til Rådets Forordning nr. 3911 af 9. december 1992 trådte i kraft 1. april 1993. De nye regler om udførsel til lande udenfor EU betyder, at der ved udførsel af bestemte kulturgenstande skal foreligge en udførselstilladelse, og at der i disse tilfælde skal anvendes en særlig europæisk ansøgningsformular. Ligesom det er det danske kulturværdiudvalg, der administrerer den danske lov er det nu også udvalget, der administrerer det fælles EU-regelsæt for det danske

område. Ansøgninger om udførsel af kulturgenstande til tredielande skal således fremsendes til kulturværdiudvalget, der i hvert tilfælde træffer beslutning om udførselstilladelse. Der er visse forskelle i de to regelsæt med henblik på kategorier og værdigrænser, og ordningen indebærer, at der skal søges om tilladelse i en række tilfælde, hvor en tilladelse ikke er nødvendig efter den danske kulturværdilov. Kulturministeriet har i den forbindelse udsendt en vejledning, der bl.a. præciserer de områder, der er dækket af den nye ordning.

Kulturværdiudvalget har modtaget 44 ansøgninger om udførsel af 58 genstande i henhold til EF-forordningen; i langt de fleste tilfælde kommer de fra museer, der ønsker om midlertidig udførsel til udstillinger i udlandet.

[Til toppen](#)

Erhvervelser

Kalejdoskop fra Professor Smiths Etablissement, København, 1824.

Kalejdoskopet blev indgivet til auktionsfirmaet Christie's med henblik på salg på auktion i England. Kulturværdiudvalget besluttede at afslå ansøgningen om udførselstilladelse og erhvervede apparatet, der herefter blev overdraget til Danmarks Tekniske Museum.

Kalejdoskopprincippet blev opfundet af Brewster i England i 1817. Dette kalejdoskop er et meget tidligt eksemplar af denne apparattype, fremstillet i 1824 i Professor Jeppe Smiths Etablissement i København. Jeppe Smith levede fra 1759 til 1821 og var en betydningsfuld dansk håndværker og instrumentmager. Hans etablissement har haft en meget stor betydning for fremstillingen og udbredelsen af videnskabelige instrumenter i Danmark. En del af Jeppe Smiths og hans Etablissements arbejder er bevaret i Danmark; Danmarks Tekniske Museum har således ca. 30 forskellige instrumenter. Kalejdoskopet er dog på grund af sin art, udførelse og historie enestående. Jeppe Smith fremstillede mange kalejdoskoper - optisk legetøj, hvori man kan se "skønne billeder". Interessen for kalejdoskoper nåede også til det danske kongehus, som bestilte og fik leveret et pragtkalejdoskop til Dronning Marie Sofie Frederikke, Kong Frederik VI's gemalinde. Senere blev der fremstillet et tilsvarende pragtkalejdoskop, som er det, Kulturværdiudvalget nu har erhvervet. Dette kalejdoskop blev bestilt af Kammerherre Oppen som en foræring til overhovedet for det største folkeslag i det nuværende Ghana i Vestafrika. Kalejdoskopet nåede aldrig frem, idet skibet led havari, og kalejdoskopet kom tilbage til Danmark. Det har i slutningen af sidste århundrede været forevist ved forskellige lejligheder mod betaling.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Søren Kierkegaards eksemplar af Det Nye Testamente på græsk.

Udvalget afslog en ansøgning om udførselstilladelse til USA af filosofen Søren Kierkegaards eksemplar af Novum testamentum graece (udgivet af Georg Chr. Knapp. 4. udgave. Halle, 1829, 2. bind) og erhvervede i henhold til lovens § 11 efterfølgende værket, der blev overdraget til Det kongelige Bibliotek. Søren Kierkegaard havde 3 udgaver af Det

Nye Testamente på græsk, der sammen med den øvrige bogsamling alle blev solgt på auktionen i april 1865 efter hans død. Den ældste findes nu i Søren Kierkegaard-arkivet på Det kongelige Bibliotek, mens et eksemplar af 5. udgave er forsvundet. 4. udgave bærer hans egenhændige navnetræk og er forsynet med talrige marginalier, notater mellem linierne i teksten og understregninger. Foruden i hundredevis af parallelreferencer, der især findes som marginalier, rummer notaterne oplysninger om de græske ords forekomster andre steder i Det Nye Testamente og deres baggrund i hebræiske ord, der er anført, formodentlig fordi de viser overgangen fra Det Gamle Testamente på græsk via Septuaginta til Det Nye Testamente og således relationen mellem de to testamenter. Både marginalierne og især notaterne vidner om et intensivt studium af Det Nye Testamente på græsk, ikke blot hvad det sproglige angår, men også hvad angår forholdet mellem Det Gamle og Det Nye Testamente. Udvalget lagde i sin afgørelse vægt på, at Søren Kierkegaards eksemplar af Det Nye Testamente på græsk udgør en primær kilde for forskningen til en dybere forståelse af Kierkegaards bibelske studier, såvel filologisk som eksegetisk. Da Det Nye Testamente spillede en særdeles stor rolle i Kierkegaards tænkning, ikke mindst hvad angår det vigtige begreb "Det Nye Testaments kristendom", som kom til at danne basis for kirkekampen, vil det være af stor betydning for forskningen at komme tilbage til et så tidligt stadium, hvor Kierkegaards opfattelse af Det Nye Testamente formes. Da ingen af de omtalte marginalier og notater tidligere har været offentliggjorte eller tilgængelige, har Udvalget fundet det overordentligt væsentligt, at eksemplaret bevares i Danmark, således at de kan indgå i arbejdet med den nye, kritiske udgave af Kierkegaards samlede produktion, som Søren Kierkegaard Forskningscenter nu har påbegyndt.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

To kolossalspejle af J.C. Lillie

De to ens spejle måler mere end tre meter i højden og omtrent halvanden i bredden. De må således være udført til store forhold, hvad enten det drejer sig om et palæ eller et slot. Spejlglasset er sammensat af mindre stykker, hvis sammenføjninger er sløret af påmalede arabesker. Både dette og spejlrammens forgyldte ornamentik minder meget om spejle, leveret af hofdekoratør J.C. Lillie til Brede Hovedbygning i 1797. Ved en modernisering af Christiansborg i 1786 blev lakajgemakket i kongeatagen forsynet med to store pillespejle med hvidlakerede og forgyldte rammer. I disse var "indsadt adskillige Støkker Spejlglas af forskiellig Størrelse og derpaa Mahlet og roseret Coulørte Arabesquer". Ved Christiansborgs brand 26. februar 1794 reddedes adskilligt inventar, hvoraf størstedelen blev overført til kongefamiliens nye domicil, Amalienborg. Vore to spejle er dog ikke med på fortegnelsen over disse. Måske de blev solgt på en af de siden afholdte auktioner (den første i 1797). I så fald kunne begrundelsen være, at det ene spejl var beskadiget. Det kan ikke fuldt ud bevises, at de aktuelle spejle er identiske med dem fra kongens lakajgemak på Christiansborg. Men det er givet, at spejlene skyldes hofdekoratør Lillie, og at de stemmer nøje overens med hans kendte og dokumenterede arbejder. Såvel den arkitektoniske udformning som den håndværksmæssige kvalitet i skæringer og malet dekoration er af så høj kvalitet, at spejlene burde bevares i Danmark. Udvalget nedlagde derfor forbud mod udførsel og erhvervede de to spejle, som blev overdraget Slots- og Ejendomsstyrelsen med henblik på ophængning i Christian VII's palæ på Amalienborg.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Det Juel'ske skrin

På Bruun Rasmussens jubilæumsauktion nedlagde udvalget udførselsforbud mod et fornemt skrin, udført i det kostbare, eksotiske materiale ibenholt og forsynet med beslag, lister og hanke af sølv. På lågets fire hjørnebeslag er de fire elementer graveret, medens alskens dyre- og planteornamentik breder sig overalt på listerne. Det er et velbevaret renæssanceskrin af høj kvalitet, men der vides endnu ikke noget om dets ejerforhold før omkring 1760. På lågets midtkartouche ses under et kronet dobbeltvåben ejerinitialerne C J og A C R for Carl Juel (1706-67) og hans tredje hustru, den 30 år yngre Amalie Christiane Raben. Carl Juel spillede en ganske fremtrædende rolle under Christian VI og Frederik V, hvor han gennemløb en karriere som hofembedsmand og diplomat for at ende som stiftsamtmænd i Odense. Hans våben er omgivet af kæderne for Dannebrogordenen og den svenske Serafimerorden. Et skrin som dette har været anvendt til opbevaring af kostbare sager og vigtige dokumenter. Skrinet er relativt brandsikkert, takket være materialet, massiv ibenholt, samtidig med, at det som supplement til den solide udvendige lås er forsynet med et ekstra aflåseligt, indvendigt rum samt dobbeltbund med hemmeligt rum. Tør vi tro, at Juel har haft denne mobile boks med på sine diplomatiske sendelser? Det er næppe fremstillet i Danmark, men det ville være ønskeligt at identificere de grafiske forlæg for sølvbeslagenes graveringer såvel som skrinets tidligere ejerhistorie. Under alle omstændigheder fortjener dette skrin, der er knyttet til en af de mest indflydelsesrige danske adelsslægter i 1600- og 1700-tallet, en nøjere undersøgelse. Det Juel'ske skrin blev købt af udvalget og overdraget til Nationalmuseet.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Regnskab for 1994

Fra finansåret 1993 er kumulativt overført 3.967.484 kr. til finansåret 1994. Sammen med finanslovsbevillingen på 2.900.000 kr. har Kulturværdiudvalget haft i alt 6.967.484 kr. til disposition i 1993. Udvalget har afholdt udgifter på tilsammen 1.050.915 kr. Den uforbrugte del af bevillingen er kumulativt overført til 1995. Kulturværdiudvalget, den 18. april 1995

[Til toppen](#)